

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

УДК 351.743(477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.4.14>

БУГА В.В.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОПОРУШЕНЬ
У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ**

**ADMINISTRATIVE-DELICT CHARACTERISTICS OF OFFENSES
IN THE FIELD OF CONSTRUCTION IN UKRAINE**

У статті надана адміністративно-деліктна характеристика правопорушень у сфері будівництва, яка включає в себе нормативно-правове забезпечення регулювання сфери будівництва, об'єктивні та суб'єктивні ознаки правопорушень, що вчиняються у будівельній галузі господарювання.

Проведений аналіз надав змогу узагальнити нормативно-правове забезпечення сфери будівництва за напрямками: норми, які визначають правила належної поведінки в досліджуваній сфері; норми, які встановлюють відповідальність за вчинення порушень у зазначеній сфері; норми, які визначають алгоритм дій державних органів під час здійснення будівництва, у тому числі спрямовані на нагляд та контроль за дотриманням законодавства. Найбільш суттєвим кроком з удосконалення нормативно-правового забезпечення будівництва визначено розробку оптимальної моделі кодифікації будівельного законодавства, що сприятиме узгодженню та впорядкуванню чисельних нормативно-правових актів у відповідній сфері.

Складом адміністративного правопорушення визнається сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння стає адміністративним правопорушенням (деліктом). Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення у сфері будівництва знаходить прояв у дії (будівництво на земельній ділянці, яка не була відведена для цієї мети; без відповідного документа; недодержання архітектурних, санітарних, екологічних, протипожежних та інших вимог і правил, а також зміна окремих конструктивних елементів житлового будинку та ін.) чи бездіяльності (ігнорування технічних вимог, протипожежної безпеки, будівельних стандартів та ін.). До суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері будівництва необхідно віднести: посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; працівників об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції; осіб, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини; осіб, які працюють без укладання будь-яких договорів; замовників будівництва; осіб, які здійснюють проектування об'єктів та експертизу проєктів будівництва; осіб, які наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю; осіб, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

Структуру вини складають інтелектуальний та вольовий аспекти, перший з яких передбачає бажання правопорушника здійснити протиправне діяння, тоді як другий – усвідомлення настання шкідливих наслідків від їхньої реалізації. Факультативними ознаками суб'єктивної сторони, мета і мотив мають кваліфікуюче значення лише тоді, коли вони включені до опису конкретного адміністративного правопорушення в Особливій частині Кодексу України про адміністративні правопорушення або в іншому акті адміністративно-деліктного законодавства. Якщо ж у законодавчому описі правопорушення ці ознаки прямо не вказані, це означає, що вони виносяться за межі складу такого правопорушення, а отже, не підлягають встановленню при його кваліфікації.

Ключові слова: *будівництво, сфера будівництва, правопорушення, норма права, об'єкт, суб'єкт, мотив, вина, запобігання.*

The article provides an administrative and delict description of offenses in the field of construction, which includes regulatory and legal support for the regulation of the construction industry, objective and subjective signs of offenses committed in the construction industry.

The conducted analysis made it possible to generalize the regulatory and legal support of the construction sector in the following directions: norms that determine the rules of proper behavior in the researched field; norms that establish responsibility for committing violations in the specified area; norms that determine the algorithm of actions of state bodies during construction, including those aimed at supervision and control of compliance with legislation. The development of the optimal model of the codification of construction legislation, which will contribute to the harmonization and ordering of numerous normative legal acts in the relevant field, is defined as the most significant step in improving the regulatory and legal support of construction.

The composition of an administrative offense is recognized as a set of objective and subjective signs, in the presence of which the act becomes an administrative offense (delict). The objective side of an administrative offense in the field of construction is manifested in action (construction on a plot of land that was not allocated for this purpose; without an appropriate document; non-compliance with architectural, sanitary, ecological, fire-fighting and other requirements and rules, as well as changing individual constructive elements of a residential building, etc.) or inaction (ignoring technical requirements, fire safety, construction standards, etc.). Subjects of administrative offenses in the field of construction should include: officials of enterprises, institutions, organizations, regardless of the forms of ownership; employees of the object on which construction is being carried out, in particular officials who work there and perform organizational-management or administrative-economic functions; persons who are involved in the construction process on the basis of agreements, officially employed persons registered at an enterprise, institution or organization of any form of ownership, in accordance with the requirements of labor legislation and the requirements of other normative legal acts regulating labor relations; persons who work without concluding any contracts; construction customers; persons who design objects and examine construction projects; persons who are empowered with the authority of architectural and construction control; persons providing technical conditions for engineering support of the construction facility.

The structure of guilt consists of intellectual and volitional aspects, the first of which involves the offender's desire to commit an illegal act, while the second is awareness of the onset of harmful consequences from their implementation. As optional features of the subjective side, purpose and motive have a qualifying value only when they are included in the description of a specific administrative offense in the Special Part of the Code of Ukraine on Administrative Offenses or in another act of administrative-delict legislation. If these features are not explicitly specified in the legal description of the offense, this means that they are outside the scope of such an offense and, therefore, cannot be established during its qualification.

Key words: *construction, field of construction, offense, rule of law, object, subject, motive, fault, prevention.*

Набуття Україною державного суверенітету і проголошення її незалежності стали початком будівництва Української державності у напрямку створення громадянського суспільства і правової держави у відповідності з передовим світовим досвідом. Будівельна галузь – одна зі стратегічних галузей економіки має важливе соціальне значення, адже забезпечує основні потреби населення, серед яких житло, інфраструктурна мережа, транспортне сполучення й посідає в економіці країни одне з ключових місць за темпами розвитку і капіталізації, порівняно з іншими її сегментами. За таким напрямом адміністративно-правове дослідження спрямоване на аналіз правового регулювання, вдосконалення законодавства й процедур для покращення управління будівельної індустрії.

У світлі нових викликів сучасності та потреб українського суспільства у відбудові житлових кварталів, адміністративних будівель інших об'єктів інфраструктури, які були знищені чи пошкоджені внаслідок воєнних дій, розпочатих російським агресором, сфера будівництва набирає якійсно та кілько нових обертів. Відповідно особливу значущість становить адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням у означеній сфері, тим паче, що стан здійснення господарських робіт й без того, характеризується динамікою зростання кількості вчинених протиправних деліктів (зокрема, недбалість у використанні технологій, порушення норм, правил та стандартів якості, розкрадання коштів та матеріалів, завищення обсягів і вартості будівельних робіт, корумпованість службових осіб підрядних організацій та державних контролюючих органів, порушення законодавства під час планування і забудови територій, самовільне будівництво тощо).

О. І. Безпалова стверджує, що правове регулювання – це специфічний вид правового впливу адміністративно-правових форм і засобів, що в сукупності становлять механізм правового регулювання управління органами поліції, на діяльність відповідних суб'єктів із метою забезпечення їх нормального функціонування та ефективного виконання покладених на них обов'язків [1, с. 111]. В. К. Колпаков вказує на те, що держава за допомогою адміністративно-правових норм впливає на суспільні відносини, перетворюючи їх на адміністративно-правові відносини, тобто здійснює адміністративно-правове регулювання [2, с. 51].

Будівельне законодавство – це система нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо організації та безпосереднього здійснення будівництва. Особливістю будівельного законодавства є те, що власне правові норми тісно переплетені з нормами технічного характеру. Вони нерідко включаються в єдині нормативно-правові документи. Обсяг нормативно-правових актів у сфері будівництва досить значний. У механізмі реалізації державної політики в сфері будівництва за допомогою основного інструменту адміністративно-правового регулювання – адміністративно-правових норм, здійснюється практична реалізація владних приписів законів, кодексів, Основного закону, міжнародних договорів та інших інституційних документів в практичну діяльність держави, її органів та посадових осіб [3].

Нормативно-правове забезпечення сфери будівництва – єдина сукупність правових засобів, за допомогою яких відбувається впорядкування відносин у цій сфері відповідно до мети й завдань, які постають перед державою під час виконання нею своїх функцій.

До норм, які визначають правила належної поведінки у сфері будівництва, належить, передусім, ст. 17 Конституції України, в якій однією з найважливіших функцій держави визначено забезпечення її економічної безпеки [4], складовою якої є інвестиційна та фінансова безпека.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [10] є одним з основоположних документів, який концептуально визначив принципи розвитку міст, основи самоврядування, основні напрями містобудівної діяльності, її об'єкти, зміст державного регулювання і контролю у сфері містобудування, регулювання земельних відносин у цій сфері, регламентацію розробки нормативних документів, розробки і реалізації містобудівної проектної документації [5]. Закон України «Про архітектурну діяльність», визначає правові та організаційні засади здійснення архітектурної діяльності і спрямований на формування сприятливого життєвого середовища, досягнення естетичної виразності, економічної доцільності і надійності будинків, споруд та їх комплексів [6].

Відносини у сфері нормування у будівництві регулює Закон України «Про будівельні норми», яким визначаються правові та організаційні засади розроблення, погодження, затвердження, реєстрації і застосування будівельних норм. Положення Закону спрямовані на забезпечення підвищення якості будівельних норм та зменшення кількості необґрунтованих обов'язкових вимог [7].

Аналіз Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) підтверджує необхідність виокремлення адміністративної відповідальності у сфері будівництва. Поряд із цим, під час аналізу статей вказаної глави виникає низка запитань, зокрема щодо абстрактного

формулювання диспозиції правових норм, які передбачають адміністративну відповідальність у досліджуваній сфері. Наприклад, ст. 96 КУпАП містить таке визначення: «Незабезпечення замовником здійснення технічного нагляду, якщо такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян». Таким чином, у статті наведено посилання на інші нормативно-правові акти. Ця ситуація значно ускладнює використання адміністративної відповідальності за вчинене правопорушення [8].

До об'єктивних ознак складу правопорушення належать об'єкт посягання, тобто врегульовані й такі, що охороняються адміністративним правом суспільні відносини, і об'єктивна сторона – зовнішні ознаки, що характеризують протиправність діяння, шкідливі наслідки посягання, причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали, місце, час, спосіб вчинення правопорушення тощо.

Як зазначає М. Р. Гарат різнорівневий вплив на суспільні відносини чітко прослідковується на прикладі адміністративних правопорушень у сфері містобудівної діяльності. На рівні одиничних проявів такі порушення становлять небезпеку для конкретних соціальних відношень, пов'язаних з тими чи іншими аспектами планування і забудови територій (наприклад, з приводу якості проектної документації для виконання будівельних робіт, з приводу забезпечення якості і безпеки будівельних матеріалів, з приводу здійснення авторського або технічного нагляду за об'єктом будівництва тощо) [9, с. 75]. На галузевому рівні вони дестабілізують широкий комплекс відносин, які складаються в містобудівній діяльності і спрямовуються на забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів [10]. І, нарешті, через комплексний вплив на містобудування як складову загальної суспільно-економічної системи відповідні правопорушення негативно впливають на цю систему в цілому, а отже – на всі суспільні відносини, які в ній складаються.

Під родовим об'єктом адміністративного правопорушення прийнято розуміти коло однорідних за своєю соціальною, політичною або економічною природою суспільних відносин. Видовий об'єкт – самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для низки проступків (наприклад, суспільні відносини, пов'язані з дотриманням будівельних норм, стандартів, законодавства тощо, які в сукупності з іншими відносинами складають родовий об'єкт у сфері встановленого порядку управління). У цьому контексті варто звернути увагу на дискусійність міркувань К. Р. Резворович, яка обґрунтовує полігалузевий характер родового об'єкта адміністративних правопорушень у будівництві, поширюючи його на різнорідні і в соціальному відношенні вельми «віддалені» від будівельної сфери правовідносини. На думку дослідниці, родовим об'єктом адміністративних правопорушень, зокрема, правопорушень у сфері будівництва виступають: особа, свободи і права громадян, встановлений порядок управління, суспільна безпека, відносини власності, державний та суспільний порядок [11, с. 154].

До обов'язкових ознак адміністративного правопорушення будь-якої групи суспільних відносин, завжди відносять діяння у формі дії або бездіяльності. Діяння безпосередньо вказується в диспозиції статті Особливої частини КУпАП, або однозначно впливає з її змісту. Наприклад, аналіз змісту ст. 96, 96-1, 96-2 КУпАП дозволяє зробити висновок, що у формі дії можуть бути вчинені такі правопорушення, як: експлуатація об'єктів будівництва, не прийнятих в експлуатацію; передача замовнику проектної документації для виконання будівельних робіт на об'єкті, розробленої з порушенням вимог законодавства; вимагання у замовника документів, не передбачених законодавством; вимагання під час проведення експертизи документів, не передбачених законодавством; видача сертифіката про прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта, збудованого з порушенням будівельних норм; вимагання під час реєстрації декларації про готовність об'єкта до експлуатації видачі дозволів і сертифікатів документів, не передбачених законодавством та ін. [8; 12].

Встановлення об'єкта адміністративного правопорушення у сфері будівництва – це ключовий аспект визначення його суспільно-шкідливих наслідків та механізмів негативного впливу на суспільні відносини. Будучи інтегральним елементом складу адміністративного правопорушення, об'єкт посягання відіграє важливу роль як у застосуванні адміністративно-деліктних норм, так і в процесах їх творення та систематизації. Від правильності його визначення великою мірою залежать результати юридичної кваліфікації, підсумки розгляду кореспондуючих адміністративних справ та обґрунтованість рішень про накладення адміністративних стягнень. Загальним об'єктом правопорушень у сфері будівництва виступають відносини, що регулюються та охороняються нормами права. Родовий об'єкт відображений у Главі 8 Особливої частини

КУпАП «Адміністративні правопорушення в промисловості, будівництві та у сфері використання паливно-енергетичних ресурсів». Видовим об'єктом складу правопорушень у сфері будівництва є суспільні відносини, пов'язані з дотриманням будівельних норм, стандартів, чинного законодавства тощо, які в сукупності з іншими відносинами складають родовий об'єкт у сфері встановленого порядку. Безпосереднім об'єктом правопорушень у сфері будівництва є суспільні відносини визначені конкретною нормою.

Важливе значення для вибору напрямів запобігання правопорушенням у сфері будівництва, подальшого розвитку адміністративної деліктології й удосконалення юрисдикційної роботи має дослідження суб'єкта даних протиправних діянь. Досягнення суб'єктом правопорушення віку, з якого може наставати адміністративна відповідальність є однією з обов'язкових умов визнання особи винною та відповідальною за вчинене. Згідно зі ст. 12 КУпАП, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [8].

Сфера будівництва є складним механізмом, у якому взаємодіє велика кількість суб'єктів правопорушень, серед яких посадові особи, які перебувають на різних посадах окремих органів державної влади. У ст. 14 КУпАП зазначено, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків [8].

Наприклад, аналіз змісту ст. 96, 96-1 та 188-42 КУпАП дозволяє виділити такі категорії спеціальних суб'єктів:

- уповноважена посадова особа юридичної особи – замовника (ч. 18 ст. 96 КУпАП);
- уповноважена посадова особа юридичної особи – генерального підрядника або підрядника (ч. 13, 14 ст. 96-1 КУпАП);
- головний архітектор проекту (ч. 1, 2, 6, 8 ст. 96-1 КУпАП);
- головний інженер проекту (ч. 1, 2 ст. 96-1 КУпАП);
- експерт (ч. 1, 2 ст. 96-1 КУпАП);
- посадова особа, яка здійснює технічний нагляд на будівництві (інженер технічного нагляду) (ч. 7, 8 ст. 96-1 КУпАП);
- відповідальні виконавці окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури (ч. 1, 2, 9–12 ст. 96-1 КУпАП);
- посадова особа підприємства, яке здійснює виробництво або виготовлення будівельних матеріалів, виробів, конструкцій (ч. 15–18 ст. 96-1 КУпАП) та ін. [8].

Втім, з проведеного аналізу реєстру судових рішень, було встановлено, що суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері будівництва, зазвичай, є:

- 1) посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності [13];
- 2) працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції [14].
- 3) особи, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини;
- 4) особи, які працюють без укладання будь-яких договорів [15].
- 5) замовники будівництва [16].
- 6) особи, які здійснюють проєктування об'єктів та експертизу проєктів будівництва;
- 7) особи, наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю [17].
- 8) особи, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

У вітчизняній теорії права остаточно не вирішене питання про адміністративну деліктоздатність юридичних осіб, що зумовлює брак уваги до відповідної проблематики в цілому та до ознак юридичної особи зокрема. Поодинокі спроби дослідників систематизувати ознаки юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення є настільки ж неузгодженими, наскільки й дискусійними [18, с. 124].

Обов'язковим елементом адміністративного правопорушення (делікту) є суб'єктивна сторона, яка характеризує внутрішнє (психічне) ставлення суб'єкта правопорушення до вчиненого ним діяння та його негативних наслідків. Структуру вини складають інтелектуальний та

вольовий аспекти, перший з яких передбачає бажання правопорушника здійснити протиправне діяння, тоді як другий – усвідомлення настання шкідливих наслідків від їхньої реалізації. Факультативними ознаками суб'єктивної сторони правопорушення у сфері будівництва є мета та мотив. Мета – це уявний образ результату, якого прагне досягнути суб'єкт внаслідок вчинення правопорушення, уявлення про бажані наслідки протиправних дій. Мотив – це рушійна сила, внутрішнє спонукання на вчинення правопорушення. Тобто, мотивом є те, що спонукає до дій. Це суб'єктивна реакція особи на об'єктивну реальність [19, с. 148].

Будучи факультативними ознаками суб'єктивної сторони, мета і мотив мають кваліфікуюче значення лише тоді, коли вони включені до опису конкретного адміністративного правопорушення в Особливій частині КУпАП або в іншому акті адміністративно-деліктного законодавства. Якщо ж у законодавчому описі правопорушення ці ознаки прямо не вказані, це означає, що вони виносяться за межі складу такого правопорушення, а отже, не підлягають встановленню при його кваліфікації.

Таким чином, аналіз нормативно-правового забезпечення сфери будівництва дає змогу здійснити його узагальнення: норми, які визначають правила належної поведінки в досліджуваній сфері; норми, які встановлюють відповідальність за вчинення порушень у зазначеній сфері; норми, які визначають алгоритм дій державних органів під час здійснення будівництва, у тому числі спрямовані на нагляд та контроль за дотриманням законодавства.

Перспективи її розвитку є: адаптація системи законодавчого забезпечення галузі будівництва до норм міжнародного права; проведення стандартизації норм реалізації будівельних проєктів та якості будівельної продукції відповідно до міжнародних стандартів якості; оновлення та удосконалення нормативної бази для забезпечення інноваційного розвитку будівельної галузі; вирішення проблем нормативного регулювання через усунення законодавчих колізій; розробка нових та вдосконалення існуючих норм направлених на запобігання правопорушенням.

Складом адміністративного правопорушення визнається сукупність об'єктивних і суб'єктивних ознак, за наявності яких діяння стає адміністративним правопорушенням (деліктом). Об'єктивна сторона адміністративного правопорушення у сфері будівництва знаходить прояв у дії (будівництво на земельній ділянці, яка не була відведена для цієї мети; без відповідного документа; недодержання архітектурних, санітарних, екологічних, протипожежних та інших вимог і правил, а також зміна окремих конструктивних елементів житлового будинку та ін.) чи бездіяльності (ігнорування технічних вимог, протипожежної безпеки, будівельних стандартів та ін.).

До суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері будівництва необхідно віднести: посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; працівників об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції; осіб, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини; осіб, які працюють без укладання будь-яких договорів; замовників будівництва; осіб, які здійснюють проєктування об'єктів та експертизу проєктів будівництва; осіб, які наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю; осіб, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва

Структуру вини складають інтелектуальний та вольовий аспекти, перший з яких передбачає бажання правопорушника здійснити протиправне діяння, тоді як другий – усвідомлення настання шкідливих наслідків від їхньої реалізації. Факультативними ознаками суб'єктивної сторони, мета і мотив мають кваліфікуюче значення лише тоді, коли вони включені до опису конкретного адміністративного правопорушення в Особливій частині Кодексу України про адміністративні правопорушення або в іншому акті адміністративно-деліктного законодавства. Якщо ж у законодавчому описі правопорушення ці ознаки прямо не вказані, це означає, що вони виносяться за межі складу такого правопорушення, а отже, не підлягають встановленню при його кваліфікації.

Список використаних джерел:

1. Безпалова О. І. Правове забезпечення управління органами поліції України. *Адміністративне право і процес*. 2017. № 9 (259). С. 111–115.
2. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
3. Кошиков Д. О. Адміністративно-правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави : монографія. Харків : Панов, 2020. 544 с.
4. Конституція України: Основний Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
5. Про основи містобудування : Закон України від 16 лист. 1992 № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text>
6. Про архітектурну діяльність: Закон України від 20 трав. 1999 р. № 687-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>
7. Про будівельні норми : Закон України від 05 лист. 2009 р. № 1704-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1704-17#Text>
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
9. Гарат М.Р. Об'єкт адміністративних правопорушень у сфері містобудівельної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 8. С. 217–219.
10. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17 лют. 2011 р. № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17/print>
11. Резворович К. Р. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері будівництва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ, 2016. 194 с.
12. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності : Закон від 14 жовт. 1994 № 208/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208/94-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 17 верес. 2020 р. Справа № 482/1329/16-а. Провадження № К/9901/44880/18. *Єдиний Державний Реєстр Судових Рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91642217>
14. Постанова п'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса. Справа № 522/10991/19. Провадження № 854/9058/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86988190>
15. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду м. Львів від 18 лист. 2019 р. Постанова № 857/8812/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85803697>
16. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса від 18 берез. 2020 р. Справа № 420/3758/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88298571>
17. Постанова Жовтневого районного суду м. Маріуполь від 11 січ. 2020 р. Справа № 263/13124/18. Провадження №2-а/263/5/2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86881654>
18. Гарат М. Р. Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері містобудівної діяльності : дис. ... докт. філософ. 081. Київ, 2023. 265 с.
19. Колпаков В. К., Гордєєв В. В. Теорія адміністративного проступку : монографія. Харків : Харків юридичний. 2016. 344 с.